

Димова Олена Валентинівна

Трансформація соціальних інститутів України як механізм раціоналізації парадигми соціальної справедливості

УДК 321.01

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-1.3>

Димова Олена Валентинівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії
Одеського національного морського
університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-7695-1414

Стаття присвячена особливостям функціонування соціальних інститутів сучасної України, яка знаходиться у пошуках визначення загально прийнятої парадигми соціальної справедливості. Робиться спроба виявити таку парадигму серед низки запропонованих сучасними західними філософами, яка буде відповідати сучасним потребам й очікуванням українських громадян. Оцінюється можливість шляхів впровадження цієї парадигми за допомогою налаштованих механізмів раціоналізації соціальних ідеалів – традиційних соціальних інститутів, які й повинні забезпечити ефективні форми трансформації суспільства до постіндустріальної епохи. Аналізуються особливості визначення категорії «соціальна справедливість» через поняття свобода, рівність, користь та загальне благо у класичних й лівих лібералів, а також комунітаристів. Порівнюються засоби втілення соціальної справедливості кожного з цих ідеологічних течій через низку функцій головних суспільних інститутів – держави, економіки, релігії, нації, ідеології. Робиться спроба визначити особливості функціонування цих соціальних інститутів в сучасних складних умовах нашої держави й ступінь ефективності при переході до постіндустріальної світ-системи. За-для цього аналізуються базові постулати стекхолдерівського капіталізму й відповідність їх вітчизняній соціальній реальності. Діалектичний метод надав можливість проаналізувати різноманітні підходи до втілення справедливості у соціальну практику, а соціологічний метод допоміг з'ясувати особливості відношення українських громадян до головних суспільно-економічних та політичних інститутів. Дослідженням доведено, що ситуація війни потребує звернення до первинних функцій держави – забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки, з посиленням функції соціальної відповідальності, виконання якої не може бути передано іншим соціальним інституціям. Поступово збільшується вплив інституту релігії й його екзистенційне призначення для людства, спостерігається сплеск національної свідомості за-для засад єдності й визначення власної форми державності. Найбільш проблемною формою в українському суспільстві, яке не у повному обсязі виконує своє функціональне призначення, є соціальний інститут «приватна власність», що відображає й світову тенденцію. Високий ступінь недовіри щодо інституту ідеології й системи політичних партій в українському суспільстві визначений через відсутність ефективності у вирішенні суспільних потреб й свідчить про необхідність радикальної трансформації чи ліквідації.

Ключові слова: соціальна справедливість, соціальна політика, соціальні інститути, політична еліта.

Вступ. Виклики сьогодення – це, не тільки пошуки єдиної системи цінностей в суспільстві. Не менш важливим кроком до ефективного існування будь-якого суспільства є втілення цієї системи у суспільно-політичне буття за допомогою реалізації норм й «правил гри» кожного з головних соціальних інститутів. В найскладніших умовах, у яких зараз перебуває українська держава, необхідно зосередитися на найшвидших засобах об'єднання громадян та можливості відстоювати власне бачення державності й гармонійного розвитку.

Мета та завдання. Виявити серед низки запропонованих сучасними західними філософами саме ту парадигму соціальної справедливості, яка буде відповідати сучасним потребам й очікуванням українських громадян. Пошук шляхів впровадження цієї парадигми за допомогою налаштованих механізмів раціоналізації соціальних ідеалів – соціальних інститутів, які й повинні забезпечити форми трансформації суспільства до постіндустріальної епохи.

Методи дослідження. Застосування компонентів загальнонаукової методології, зокрема – системно-аналітичного підходу, – дозволило відокремити різні підходи до концепцій справедливості в межах ліберальної та лівої доктрин та їх ступінь актуальності українському суспільстві. Аналіз ґрунтується на використанні як історичного методу, так й методів компаративного і структурно-функціонального аналізу, що надали можливості екстраполювати особливості кожного з конструктивів «соціальної справедливості» на діяльність сучасних соціальних інститутів нашого суспільства. Діалектичний метод надав можливість проаналізувати різноманітні підходи до втілення справедливості у соціальну практику, а соціологічний метод допоміг з'ясувати особливості відношення українських громадян до головних суспільно-економічних та політичних інститутів.

Ліберальна думка другої половини ХХ ст. була зосереджена навколо розгляду співвідношення свободи та рівності. Якщо за часів Французької революції зосереджувалися суто на політичній

та громадянській рівності, то з середини XIX – поглинає у проблематику рівності можливостей, яка визначала межі індивідуальної свободи за допомогою вторинного перерозподілу соціальних благ [5, С.92-93]. Пошуки раціональної дефініції свободи спиралися на розвиток «природного», «невідчуженого» права, яке, у свою чергу, набуває власних акцентів. За визначенням Лео Штрауса саме антропоцентризм Нового часу зробив «радикальну зміну моральної орієнтації, яке найбільш чітко спостерігається у факті виникнення поняття права в тій формі, в якій воно було розвинуто суспільною думкою Нового часу... досучасне мислення надавало значення обов'язкам, а права – якщо взагалі про них нагадували – розумілися тільки як вторинне від обов'язків, як спотворюють їх виконання... В Новий час ми спостерігаємо тенденцію... надати головне значення правам й розглядати обов'язки як вторинні» [14, с. 279]. Ці радикальні зміни у моральній орієнтації М.Вебер у своїй праці «Протестантська етика і дух капіталізму» визначив через зміну внутрішнього змісту головних соціальних інститутів, які й призначені були реалізовувати завдання новонародженого індустріального суспільства [1]. По-перше, вихід з-під опікуництва католицької релігійної спільноти та акцент протестантизму на індивідуальній відповідальності перед Богом за-для спроможності втілення незвичних ризикових економічних проєктів (саме тут й обґрунтовуємо недоторканість приватної власності та виводимо її з-під контролю професійних гільдій). По-друге, виведення виробничих відносин з-під духовно-релігійного контролю призводить до трансформації держави в інститут примусу (Н.Макіавеллі й Т.Гоббс з їх теоретичними обґрунтуваннями держави як надособової системи примусу) [7,3]. По-третє, поступово створюються нові соціальні інститути – ідеологія – як засіб раціонально визначити категорію соціальної справедливості й запропонувати шляхи її втілення; нація – як культурно-соціальне більш ціле явище аніж гільдія чи феодалне господарство у межах певної держави [13].

Домінування ліберальної ідеології у західній думці, особливо з 70-х рр. XX ст., призводить до раціонального обґрунтування категорії соціальної справедливості саме з цих засад. Але представники цієї системи поглядів все одно не мають єдиного погляду на ключову позицію сучасного вибору суспільства: співвідношення свободи та рівності. Наприклад, лібертаристи визначають, що цілі колективного добробуту принципово несумісні з індивідуальною свободою (Р.Нозік), а ліві ліберали, навпаки, визначають, що суспільний добробут так само потребується за-для індивідуального розвитку, як й свобода (Д.Ролз, Р.Дворкін) [4, с. 73].

Р.Нозік створює таку концепцію генезису держави, за якою сучасний варіант її виникає завдяки

конкуренції різноманітних професійних охоронних агенцій, які призвані захищати їх життя та власність. В результаті – залишається одне, найконкурентніше, яке перетворюється у «мінімальну державу». Ця форма держави розповсюджує свій захист на всіх індивідів, які проживають на цій території, незалежно від того, чи платять вони за послуги охорони, чи ні (певна система податкових надходжень забезпечує всіх). Саме така «мінімальна держава» й є дійсно справедливим утворенням. Цього достатньо – наступні дистрибуції з метою встановити економічну рівність не повинні бути втілені в державі [4, с. 73]. Р.Нозік розуміє чесність як встановлення рівної взаємодії кожного учасника з іншим у процесі вільного обміну, що є засадою за-для встановлення так званої процедурної соціальної справедливості. Таким чином, досягнення результатів цього обміну є справедливими, бо справедливою була й процедура [15].

Але для більш лівих лібералів це недостатньо. Наприклад, Д.Ролз вважає, що суспільство має певну обов'язкову базову структуру, яка розподіляє соціальні ресурси й опосередковано впливає на функціонування основних економічних та політичних інститутів (приватна власність, ринок, демократія, моногамна родина й т.ін) [11, с. 56-57]. Д.Ролз, Р.Дворкін вважають, що існують первісні блага та ресурси, які є універсальними засобами за-для індивідуальної самореалізації. Це природні блага (здібності, таланти, інший потенціал особистості); соціальні блага (прибуток, можливості, влада, багатство); певні психологічні настанови (самоповага, впевненість у правильній поведінці, психологічна комфортність від підтримки з боку соціального оточення). Й якщо перші зі визначених благ є природна лотерея, то соціальні – цілком залежать від перерозподілу соціальними інститутами. Тому втручання в перерозподіл результатів вільного обміну (який є, за думкою лівих лібералів не завжди справедливим бо фактор «природної лотереї») безпосередньо формує у суспільстві певну справедливість буття [4, с. 77].

З точки зору ускладнення соціальної реальності та людського буття, ліберальні концепції – це крок до прогресу, якісного розвитку, бо кінцева мета їх – свобода, можливість незалежності людини від панування будь-який об'єктивних обставин чи соціальних факторів. На відміну від утилітаристів, які задовольнялися забезпеченням людини «блага» (через максимізацію корисності) за-для того, щоб стверджувати, що це суспільство справедливе [4, с. 90].

Пом'якшити ситуацію зі максимізацією індивідуальної свободи в ліберальних концепціях, призначені були так звані комунітаристи (серед яких треба визначити Ч.Тейлор, М.Сендел, М.Уолцер, А.Мікінтайр) [4, с. 91]. У 80-х рр. XX ст. вони починають наполягати та первинності не індивідуаль-

ної свободи, а певним чином розуміючої спільноти (community). Вони вважають, що людина завжди є носієм певної соціальної ідентичності («самотождності»). Ця ідентичність через розуміння моєї соціальної ролі, моїх наслідуваних обов'язків, мого місця у соціальній структурі суспільства й визначає мене як мене, тобто як представника певної спільноти (родини, мешканця певного місця, нації й т.ін.) [6, с. 17-20]. За-для встановлення правильного суспільства треба виховувати у громадян певні моральні якості – чесноти. Ці чесноти стають тією структурою особистості, за допомогою якої індивід приймає вірні рішення та здійснює вірні вчинки, які відповідають потребам всього суспільства, досягненню загального блага. Таким чином, комунітаристи пов'язують функціонування справедливого соціуму не просто із можливістю отримати «індивідуальну свободу» у сенсі практично нічим не обмежених «природних» прав. Вони вважають за необхідне створювати умови індивідуального буття, які спотворюють виробництву «загального блага».

Відповідно цього й виникають різні підходи до внутрішніх функцій держави. Ліберальні погляди пропонують зосереджуватися на забезпеченні різноманітних прав індивіда, що втілюється шляхом розвинених судово-правових інститутів, які обмежуються розгалуженим приватним правом. Комунітаристи вважають за необхідне проводити державною політику «загального блага», яка повинна визначити пріоритети у концепціях людського блага та оптимальних форм соціального буття, що будуть базуватися на цих концепціях. Тому послідовники необхідності введення загального блага потребують додатковий критерій – критерій заслуг [6, с. 17-20].

Важка ситуація в Україні сьогодні свідчить про те, що перед реальною соціальною загрозою – війною – класична ліберальна концепція бачення держави програє: зосередження на забезпеченні індивідуальних прав призвело до виникнення окремої соціальної спільноти, яка зі значним економічним потенціалом та наявністю політичної влади обрала міграцію у іншу державу, ігноруючи вкрай важке становище власної нації [див. напр. 12]. Мова йде не про вимушених біженців, мова йде про чиновників та економічну еліту, яка не бажає враховувати інтереси нації та обмежувати власні потреби. З тієї точки зору позиція комунітаристів – дійсно ефективна за-для формування адекватної концепції соціальної справедливості, але цього недостатньо. Втілення концепції соціальної справедливості у практику відбувається шляхом трансформації механізмів функціонування головних соціальних інститутів. По-перше, виникає необхідність нового визначення базової категорії економічного інституту – «приватна власність». На початку 2020 року у Давосі проходив 50-й саміт

ВЕФ, на якому була розкрита тема стейкхолдера (stakeholder), за якою соціальну відповідальність Клаус Шваб запропонував перенести від держави до корпорацій, що повинні слідувати політиці придбання максимального прибутку за-для всіх учасників вільного обміну, а не тільки акціонерам [17]. За думкою К.Шваба економіка нової соціальної системи повинна керуватися величезними монополіями, а приватна власність буде відходити, її місце тепер буде займати «економіка користування» [16]. Ці висловлювання спрямовані на радикальну трансформацію внутрішнього змісту інституту «приватна власність», який індустріальною системою був визначений як недоторканий. Наступний крок – це розуміння у якому вигляді буде створюватися саме економічний інститут в державі, якщо потребується трансформація інституту власності. Більш того, якщо прийняти твердження ідеологів стейкхолдерівського капіталізму про необхідність встановлення єдиної планетарної держави зі загальним урядом, про потребу відмовитися від «темних релігійних світоглядів та етнічних вподобань..» [16], то здається, що сучасне становище основних соціальних інститутів – держави, нації, релігії, ідеології – потребують суттєвої трансформації внутрішнього змісту й, відповідно цьому – інших зовнішніх форм.

Чи потребує цього сьогоднішнє українське суспільство? Здається, громада ще може використати певні ресурси кожного зі визначених соціальних інститутів. Так, українці дуже високо оцінюють спроможність власних збройних сил та військовий талант нації, що свідчить про не просто необхідність існування одного з головних соціальних інститутів держави, а швидкий рівень спроможності трансформувати нові знання у ефективну військову тактику та стратегію, тобто модернізацію соціальної практики (довіра до Збройних Сил України – 92,5% опитаних, добровольчих батальйонів – 85,5%, Національної гвардії України – 84%, Національної поліції – 68%, Служби безпеки України – 66% [10]. Це також свідчить про високий рівень довіри у міжособистісних та родинних зв'язках (майже 30% респондентів відповіли, що саме родина та кохані надавали сили пережити ці складні часи [10]) та повагу до різноманітних недержавних спільнот (у цей період значно збільшено підтримку гуманітарних та добровільних організацій – майже 78%) [9]. Інші інститути держави не функціонують відповідно до сучасних потреб, що свідчить про необхідність трансформації, пошук нових форм соціальної практики чи ліквідацію. Недовіра частіше висловлюється політичним партіям (не довіряють їм 66% опитаних), державному апарату (62%), судам (56%), комерційним банкам (53%), Верховній Раді України (51%), Прокуратурі (49%), Уряду України (47%) [10]. Таким чином, можна визначити наступні тенденції: сплеск національної єдності та під-

тримки інститутів, що виконують функції зовнішньої та внутрішньої безпеки, та високий рівень незадоволення роботою інших політичних інститутів, які, з точки зору громадян, повинні негайно знайти нові засоби ефективної практики по забезпеченню соціального захисту [10].

Цікаві результати щодо релігійного інституту – частка громадян, які визначили себе віруючими зросла (з 68% наприкінці 2021 р. до 74% у листопаді 2022 р.), також зростає членство у релігійній громаді (26,5%), що є наслідком визнання позитивної ролі церкви у житті громадян (59%) та впевненість у тому, що її першочергове завдання – психологічна допомога (54%) [2]. Стає вочевидь, що українці інтуїтивно шукають внутрішню гармонію та впевненість у важкі часи у такому традиційному інституті як релігійний, який, на відміну від інституту практикуючих психологів, спроможний надати відповіді на екзистенційні питання не окремої людини, а буття всього Універсуму.

Останній з головних соціальних інститутів – ідеологічний – здається найбільш проблематичний з точки зору ефективності в українському просторі. Руйнування СРСР підірвало довіру до лівих ідеологій взагалі, але класичні поняття лібералізму також не отримали достатнього панування в українській свідомості (тільки 4% прибічників ліберальної ідеології та 7% соціал-демократичної), тому й не дивно, що більш, ніж 48% респондентів не бажають визначити себе як прихильника певної суспільно-політичної ідеології чи взагалі розглянути можливість ознайомитися та обрати певний політичний курс держави [8]. Це характеризує ситуацію вкрай не ефективної роботи такого інституту як політичні партії, що повинні функціонувати на засадах ідеологічної платформи. Цілком ймовірно, що ці форми є застарілими й таким чином виникає необхідність шукати інші засади за-для раціоналізації уявлення соціальної справедливості в українському суспільстві.

Висновки. Сучасний стан України потребує визначення простору соціальної справедливості зі чіткими якісними характеристиками. І ця актуальна потреба пов'язана зі конкретним втіленням соціальної практики кожного основного інституту суспільства: саме вони є раціональним засобом реалізації ідеалу буття, узгодженого українською нацією. Сплеск довіри до інститутів держави, що забезпечують внутрішній та зовнішній спокій країни свідчить не тільки про те, що класичні функції держави – безпека – не вичерпано. Це свідочить також й неможливості ліквідувати таку функцію держави як соціальна відповідальність перед громадянами, які згодні збільшити навантаження на обмеження власних потреб, але ні у якому разі не згодні перенести ці функції до економічних інститутів, як це запропоновано сучасними західними лібералами. Посилення ролі

інституту релігії та національної свідомості (хоча вона представляє сьогодні більш соціокультурний феномен, а ніж біолого-соціальний) також свідчить про корисність цих традиційних інститутів, які виконують певні специфічні, притаманні тільки їм функції. Найскладніша ситуація зі ідеологічним соціальним інститутом, який обмежений тільки раціональним обґрунтуванням соціальної справедливості, що не є сьогодні достатнім за-для прийняття вірного Логосу буття українцями, але вибір комунітаристських трактовок «загального блага» також надає певні надії на адекватні трансформаційні процеси. Таким чином, можна сміливо стверджувати про корисність основних традиційних соціальних інститутів, які спроможні вивести наше суспільство на зовсім інший, якісно новий виток розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму: монографія / пер. з німец. К.: Наш формат, 2018. 216 с.
2. Війна і Церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022р. (листопад 2022р.) Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Пазумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/viina-i-tserkvatserkovnoreligiina-sytuatsiia-v-ukraini-2022r-lystopad-2022r> (дата звернення 21.02.2023)
3. Гоббс Т. Левіафан / пер. з англ. К.: Духі літера, 2000. 606 с.
4. Канарш Г. Ю. Социальная справедливость: философские концепции и российская ситуация: монография. М.: МГУ, 2011. 236 с.
5. Кашников Б. Н. Концепция общей справедливости Аристотеля: Опыт реконструкции. *Этическая мысль*, 2001. №1 (т.22). С. 89–117.
6. Коммуитаризм. Современная западная философия. *Энциклопедический словарь* / за ред.: О. Хеффе, В. С. Малахова, В. П. Филатова, Т. А. Дмитриева. М., 2009. С. 17–20.
7. Макиавеллі Н. Державотворець. Про військово мистецтво: монографія / пер. з італ. К.:Арія, 2020. 408 с.
8. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень–жовтень 2022р.): Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Пазумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r> (дата звернення 21.02.2023)
9. Підсумки-2022: Під синьо-жовтим прапором свободи! (грудень 2022р.): Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Пазумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidsumky2022-pid-synozhovtympraporom-svobody-gruden-2022r> (дата звернення 21.02.2023)

10. Політичні підсумки 2022 року: оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (грудень 2022р.): Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/politychni-pidsumky-2022-roku-otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-gruden-2022r> (дата звернення 21.02.2023)

11. Ролз Дж. Теория справедливости: монография / переклад з англ. Новосибирск: Изд-во НГУ, 1995. 514 с.

12. Ткач М. «Батальон Дубай». Кто ховається в Перській затоці. *Українська правда*. 2023. 27 січня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/01/27/7386706/> (дата звернення 21.02.2023)

13. Фурсов А. Капіталізм: сама загадкова система в історії людства. Лекція у Євразійському центрі м. Софія від 10.10.2016 URL: https://www.youtube.com/watch?v=8qPV-XQlwmQ&ab_channel=viaevasia (дата звернення 21.02.2023)

14. Штраус Л. О классической политической философии. Введение в политическую философию / пер. с англ. М. Фетисова. М.: Логос, Праксис, 2000. 364с. С. 57–58.

15. Nozick R. Anarchy, State, and Utopia. New York: Basic Book. 1974. P. 32–33

16. Schwab K., Malleret T. Covid-19: The Great Reset. URL: https://straight2point.info/wp-content/uploads/2020/08/COVID-19_-The-Great-Reset-Klaus-Schwab.pdf

17. The 2021 Just 100. *Forbes*. 2021. URL: <https://www.forbes.com/just-companies/#4ab3b2782bf0> (дата звернення 21.02.2023)

REFERENCES:

1. Veber M. (2018) Protestants`ka ety`ka i dux kapitalizmu [The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism]. Kyiv: Nash format (in Ukrainian)

2. Ukrainian Center for Economic and Political Research Razumkov's (2022) Vijnia i Cerkva. Cerkovno-religijna sy`tuaciya v Ukrayini 2022 [War and the Church. Church and religious situation in Ukraine 2022] Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/viina-i-tserkva-tserkovnoreligiina-sytuatsiia-v-ukraini-2022r-lystopad-2022r>

3. Gobbs T. (2000) Leviafan [Leviafan]. Kyiv: Duxi litera (in Ukrainian)

4. Kanarsh G. Y. (2011) Socy`al'naya spravedly`vost': fy`losofsky`e koncepcy`y` y`rossy`jskaya sy`tuacya [Social justice: philosophical concepts and the Russian situation]. Moscow.: Alhorytm, Eksmo (in Russia)

5. Kashnykov B. N. (2001) Koncepcy`ya obshhej spravedly`vosty` Ary`stotelya: Opyt rekonstrukcy`y` [Aristotle's concept of general justice: experience of reconstruction] Ethical thought, vol. 22, no. 1, pp. 89-117

6. Kommuny`tary`zm. Sovremennaya zapadnaya fy`losofy`ya (2009) [Communitarian. Modern Western philosophy] Encyclopedic dictionary, pp.17-20 Moscow. (in Russia)

7. Makiavelli N. (2020) Derzhavotvorecz`. Pro vijs`kove my`stecstvo [The creator of the state. About military art] Kyiv: Arya (in Ukrainian)

8. Ukrainian Center for Economic and Political Research Razumkov's (2022) Ocinka gromadyanamy` sy`tuacyi v krayini, dovira do social`ny`x insty`tutiv, polity`ko-ideologichni oriyentacyi gromadyan Ukrayiny` v umovax rosijs`koyi agresiyi (veresen`-zhovten` 2022r.) [Citizens' assessment of the situation in the country, trust in social institutions, political and ideological orientations of Ukrainian citizens in the conditions of Russian aggression] Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-dosotsialnykh-institutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r>

9. Ukrainian Center for Economic and Political Research Razumkov's (2022) Pidsumky`-2022: Pid sy`n`o-zhovty`m praporom svobody! (gruden` 2022r.) [Results-2022: Under the blue-yellow flag of freedom!] Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidsumky2022-pid-synozhovty-m-praporom-svobody-gruden-2022r>

10. Ukrainian Center for Economic and Political Research Razumkov's (2022) Polity`chni pidsumky` 2022 roku: ocinka gromadyanamy` sy`tuacyi v krayini ta dij vlady`, dovira do social`ny`x insty`tutiv (gruden` 2022r.) [Political results of 2022: citizens' assessment of the situation in the country and the actions of the authorities, trust in social institutions] Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/politychni-pidsumky-2022-roku-otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-dosotsialnykh-institutiv-gruden-2022r>

11. Rolz Dzhon (1995) Teoriya spravedlivosti [A theory of justice]. Novosibirsk: NGU. (in Russia)

12. Tkach M. (2023) «Batal`jon Dubaj». Xto xovayet`sya v Pers`kij zatoci. [«Dubai Battalion». Who is hiding in the Persian Gulf] Ukrainian Pravda Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/01/27/7386706/>

13. Fursov A. (2020) Kapitalizm: sama zagadkova sy`stema v istoriyi lyudstva [Capitalism: the most mysterious system in human history] Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=8qPV-XQlwmQ&ab_channel=viaevasia

14. Shtraus L. (2000) Oklasy`cheskojpoly`ty`cheskoj fy`losofy`y`. Vvedeny`e v poly`ty`cheskuyu fy`losofy`yu [On classical political philosophy. Introduction to political philosophy] Moscow. (in Russia)

15. Nozick R. Anarchy, State, and Utopia. New York: Basic Book. 1974. P. 32–33

16. Schwab K., Malleret T. Covid-19: The Great Reset. URL: https://straight2point.info/wp-content/uploads/2020/08/COVID-19_-The-Great-Reset-Klaus-Schwab.pdf

17. The 2021 Just 100. *Forbes*. 2021. URL: <https://www.forbes.com/just-companies/#4ab3b2782bf0> (дата звернення 21.02.2023)

Transformation of social institutions of Ukraine as a mechanism of the rationalization of the paradigm of social justice

Dymova Olena Valentyniwna

Ph.D. of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Philosophy
Odesa National Marine University
Mechnikova str., 34, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7695-1414

The article is devoted to the peculiarities of the functioning of social institutions of modern Ukraine, which is in search of defining a generally accepted paradigm of social justice. It's made the attempt to identify this paradigm among a number of those proposed by modern Western philosophers. This paradigm must to meet the modern needs and expectations of Ukrainian citizens. It needs to define of ways of the implement this paradigm with help of mechanisms of rationalization of social ideals – these traditional social institutions, which should provide these effective forms of the transformation of the society for the post-industrial era. It is the analysis of the definition of the category "social justice" through the concepts of freedom, equality, benefit and common good among classical and left liberals, as well as communitarians. The means of implementing social justice of each of these ideological currents through a number of functions of the main social institutions – state, economy, religion, nation, ideology – are compared. It's an attempt to determine the peculiarities of the function of these social institutions in the modern complex conditions of our country and the degree of the efficiency in the transition to the post-industrial world-system. For this purpose, the basic postulates of stakeholder capitalism and their correspondence to domestic social reality are analyzed. It has been brought to the attention that the situation of the war will require the reduction to the primary functions of the state – the security of internal and external security, with the strengthening of the function of social security, which cannot be transferred to other social institutions. The influence of the institution of religion and its existential purpose for humanity is gradually increasing. There is a surge of national consciousness for the principles of unity and the determination of one's own form of statehood. The most problematic form in Ukrainian society is the social institution "private property", which also reflects the global trend. The high degree of mistrust in the institution of ideology and the system of political parties in Ukrainian society is determined by the lack of efficiency in solving public needs and indicates the need for radical transformation or the liquidation.

Key words: social justice, social politics, social institution, political elite.